9. 12. 2022

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Revoluce v evidenci o skutečných majitelích, nebo planý poplach?

Soudní dvůr Evropské unie zčeřil právnické vody rozsudkem, kterým rozhodl o neplatnosti ustanovení AML směrnice stanovující členským státům Evropské unie povinnost umožnit široké veřejnosti přístup k informacím uvedeným v registru skutečných majitelů. Stačilo pár dnů a ve veřejném prostoru se s trochou nadsázky nemluvilo o ničem jiném.

Co ale neplatnost části AML směrnice vlastně znamená? Přestane mít veřejnost přístup k informacím o skutečných majitelích? A co to v praxi znamená pro samotné společnosti, zůstává jim povinnost zjišťovat své skutečné majitele?

Skuteční majitelé lucemburských společností se soudní cestou domáhali omezení přístupu k informacím uvedeným v tamějším registru skutečných majitelů pouze na vnitrostátní orgány a úvěrové a finanční instituce. Tento požadavek jeden ze skutečných majitelů odůvodňoval mimo jiné svými častými cestami do zemí s nestabilními politickými režimy, vysokou obecnou kriminalitou a potenciálními riziky, kterým je v důsledku veřejnému přístupu k informacím o své osobě vystaven, například riziku únosu, násilí, nebo dokonce smrti. Nutno také dodat, že lucemburský registr obsahoval relativně podrobné informace o skutečných majitelích. Zatímco česká evidence skutečných majitelů obsahuje jen jméno a příjmení, rok a měsíc narození, státní příslušnost a stát pobytu, lucemburský registr zveřejňoval také celé datum narození, rodné číslo nebo i adresu skutečného majitele.

Cesta k Soudnímu dvoru Evropské unie

Lucemburský obvodní soud identifikoval potenciální neplanost čl. 30 odst. 5 písm. c) IV. AML směrnice[1] (ve znění V. AML směrnice[2]) dle kterého mají členské státy povinnost zajistit, aby informace o skutečných majitelích byly vždy k dispozici jakékoli osobě z široké veřejnosti, a požádal Soudní dvůr Evropské unie („SDEU“) o rozhodnutí v předběžné otázce.

Omezení veřejného přístupu k informacím je přitom podle AML směrnice možné pouze za výjimečných okolností stanovených vnitrostátním právem, pokud by mohla být osoba zapsaná jako skutečný majitel vystavena nepřiměřenému riziku. A právě o výklad těchto pojmů byl SDEU v rámci předběžné otázky také požádán.

Rozhodnutí SDEU

SDEU došel k závěru, že posuzované ustanovení ukládající členským státům povinnost umožnit přístup do registru skutečných majitelů široké veřejnosti je neplatné.

Svůj závěr SDEU odůvodnil tím, že přístup široké veřejnosti k relativně podrobným informacím o skutečných majitelích nepřiměřeně zasahuje do práva na respektování soukromého a rodinného života a práva na ochranu osobních údajů zapsaných osob chráněných články 7 a 8 Listiny základních práv Evropské unie.

Podle SDEU totiž široce koncipovaný přístup umožňuje veřejnosti zpracovávat zveřejněné údaje také

z důvodů nesouvisejících s cílem dané regulace, tedy například ve snaze získat informace o finanční situaci dané osoby.

SDEU přitom nezakázal veřejnost obecně, avšak shrnul, že regulace musí naplnit následující podmínky: i) dodržení zásady legality; ii) respektování podstaty základních práv zaručených články 7 a 8 Listiny základních práv Evropské unie; iii) soulad s cílem obecného zájmu uznaného Unií a iv) dodržení vhodnosti, nezbytnosti a přiměřenosti zásahu. V posledních dvou bodech přitom AML směrnice neobstála.

Obecný zájem

Důvodem pro zveřejnění údajů mělo být podle odůvodnění AML směrnice zvýšení transparentnosti hospodářského a finančního prostředí v EU, a tedy vytvoření prostředí méně náchylného ke zneužití k účelům praní peněz a financování terorismu. Zásada transparentnosti vyplývající z primárního práva EU však podle SDEU cílí zejména na činnosti veřejné povahy, včetně použití veřejných prostředků, a nelze ji tak ve vztahu k soukromoprávním subjektům považovat za cíl obecného zájmu EU.

Proporcionalita

Z posouzení SDEU lze vyvodit, že by se k informacím o skutečném majiteli měly mít možnost dostat jen oprávněné osoby, tedy osoby, které do registru z nějakého důvodu nahlížet potřebují. Přitom SDEU nesouhlasil s námitkou, že tuto podmínku může být v praxi velice obtížné splnit, tedy že napříč celou EU bude velice obtížné nastavit takový přístup k informacím o skutečných majitelích, aby k nim opravdu měly přístup jen osoby, které svůj oprávněný zájem dokážou prokázat.

Přestože SDEU uznává, že například tisk a organizace občanské společnosti bojující proti praní špinavých peněz a financování terorismu podmínku oprávněného zájmu splňují, dle SDEU představuje tak široce koncipovaný přístup veřejnosti jako v posuzovaném případě závažný zásad do základních práv, který není kompenzován případnými výhodami oproti původnímu, omezenému přístupu. K tomu SDEU dodal, že tento nedostatek nezhojil ani požadavek na registraci osob nahlížejících do registru, jelikož tento mezikrok fakticky nijak nezabraňuje přístupu široké veřejnosti k informacím o skutečných majitelích.

Praktické dopady

S ohledem na neplatnost ustanovení AML směrnice o povinnosti zajistit, aby informace o skutečných majitelích byly k dispozici široké veřejnosti, tak v současnosti na úrovni EU chybí právní základ pro zpřístupnění informací o skutečných majitelích. Tím se regulace ochrany proti praní špinavých peněz a financování terorismu posunula o několik let nazpět.

To však automaticky neznamená, že jsou neplatné všechny navazující (lokální) právní úpravy o registrech skutečných majitelů. Z rozhodnutí SDEU stejně tak nelze automaticky vyvodit, že by právnické osoby nadále neměly povinnost zjišťovat a oznamovat své skutečné majitele.

Problematická však bude (nepodmíněná) veřejnost a dostupnost informací o skutečných majitelích, přičemž podle veřejně dostupných informací již řada členských států EU na rozhodnutí SDEU zareagovala, a přestože od jeho zveřejnění uběhl sotva týden, začala své registry skutečných majitelů znepřístupňovat. České ministerstvo spravedlnosti sice zatím žádné kroky neučinilo a do české evidence skutečných majitelů je tak možné bez omezení nahlížet, ale i to se může v následujících dnech velice rychle změnit.

Můžeme tedy počítat s tím, že se v budoucnu dostaneme k informacím o skutečných majitelích?

Nejspíše ano, ale pravděpodobně ne tak snadno jako doposud – k informacím se nedostane každý, ale jen ten, kdo informace z nějakého důvodu bude potřebovat, tedy bude mít oprávněný zájem. Jakým způsobem budou nastaveny podmínky nahlížení a jak budeme prokazovat jejich splnění, je však ve hvězdách.

Rozhodnutí SDEU tak představuje hozenou rukavici evropským normotvůrcům, kteří – budou-li chtít na úrovni EU zajistit co největší dostupnost informací o skutečných majitelích – budou muset přijít s řešením, jak zajistit veřejnost informací, a přitom dodržet podmínky shrnuté v rozhodnutí SDEU. Lze přitom předpokládat, že v případě změny AML směrnice bude nutná také další úprava českého zákona o evidenci skutečných majitelů, jehož poslední novele, účinné od 1. října 2022, ještě ani nezaschl inkoust.

Mgr. Jana Hajdučková,
advokátní koncipientka

Mgr. Roman Fabiánek,
advokát

Deloitte Legal

Deloitte Legal s.r.o., advokátní kancelář

Churchill I
Italská 2581/67
120 00 Praha 2 – Vinohrady

Tel.: +420 246 042 100
e-mail: legalcz@deloittece.com

[1] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015

[2] Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody
- Pohled přes hranice – natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu
- Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi
- Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi
- Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny
- Druhá „tlačítková novela": povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy
- Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení – nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25
- Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny
- Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti
- Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her
- AI omnibus